

לשכת רב הקמפוס

הפקולטה למדעי היהדות

דף שבועי

פרשת בשלח, תשס"ו
מספר 639מאת המרכז ללימודי יסוד ביהדות
ע"ש הלנה ופאול שולמן

שירת הים

מבנה שירת הים (טו:א-יט), מעורר כמה תמיהות:

א. בתוך השירה מתחלפת בכמה מקומות לשון נסתר בלשון נוכח. לדוגמא: מצד אחד "אשירה לה' כי גאה גאה" (א) בלשון נסתר, בצד "ימינך ה' נאדרי בכח" (ו) בלשון נוכח. וכן - "מרכבות פרעה וחילו ירה בים" (ד) בלשון נסתר, לצד "נשפת ברוחך כסמו ים" (י) בלשון נוכח.

ב. פסוקים רבים חוזרים על אותו רעיון, ללא סדר הנראה לעין. כך, לדוגמא, תיאור הנס של קריעת ים סוף, על היבטיו השונים, מופיע לסירוגין (פסוקים א; ד-י; יב; יט). בין המופעים השונים של תיאור הנס שזורים תיאורי שבח לה', שגם הם פזורים בסדר ובמבנה בלתי-ברור (פסוקים א; ג; יא; יח).

ג. הפסוקים המתארים את הנסים סותרים זה את זה לכאורה. בפסוק י נאמר: "נשפת ברוחך כסמו ים", ואילו בפסוק יב נאמר: "נטית ימינך תבלעמו ארץ". האם הים הוא שכיסה את המצרים או שהארץ היא שבלעה אותם?

דומה, שכדי לפתור את מבנה השירה, יש לקרוא אותה באופן מעגלי, לא ליניארי, קווי. בקריאה מעגלית מבנה הפסוקים והרעיונות הוא כזה, שהנושא הראשון מקביל לנושא האחרון, הנושא השני מקביל לנושא שלפני האחרון, וכך הלאה. קריאה שכזו, הרואה במבנה הפסוקים "תקבולת כיאסטית", או "תקבולת כיאסטית קדקודית", בנויה על התפיסה שהתורה איננה מדברת עמנו רק באופן קווי, פסוק אחרי פסוק ופרשה אחרי פרשה, אלא גם באופן מעגלי. הקריאה המעגלית גם מצביעה על מוקד מרכזי, הלא הוא הנושא הנמצא במעגל הפנימי ביותר, אשר אליו יש להתייחס באופן מיוחד (אם כי אין זאת אומרת שהוא הנושא החשוב ביותר). בשיטה של קריאה מעגלית, יגלה הקורא שהנושאים השונים לא זו בלבד שאין הם מפוזרים בסדר בלתי-ברור בשירה שלפנינו, אלא הם בנויים בה לתלפיות.

עיון מעמיק בשירה יגלה עוד כי ניתן לחלקה באופן ברור לשני חלקים כמעט שווים בגודלם ובצורתם. החלק הראשון (ג-י) עוסק בשבח לה' ובתיאור קריעת ים סוף, והחלק השני (יב-יח) עוסק בכניסתם של בני ישראל לארץ ובניין בית המקדש. באופן כללי אפשר לומר שהחלק הראשון עוסק בים, והחלק השני עוסק בארץ. החלק הראשון עוסק בעבר, בתיאור קריעת הים, והחלק השני – בעתיד, בכניסה לארץ. בין שני החלקים מפריד פסוק

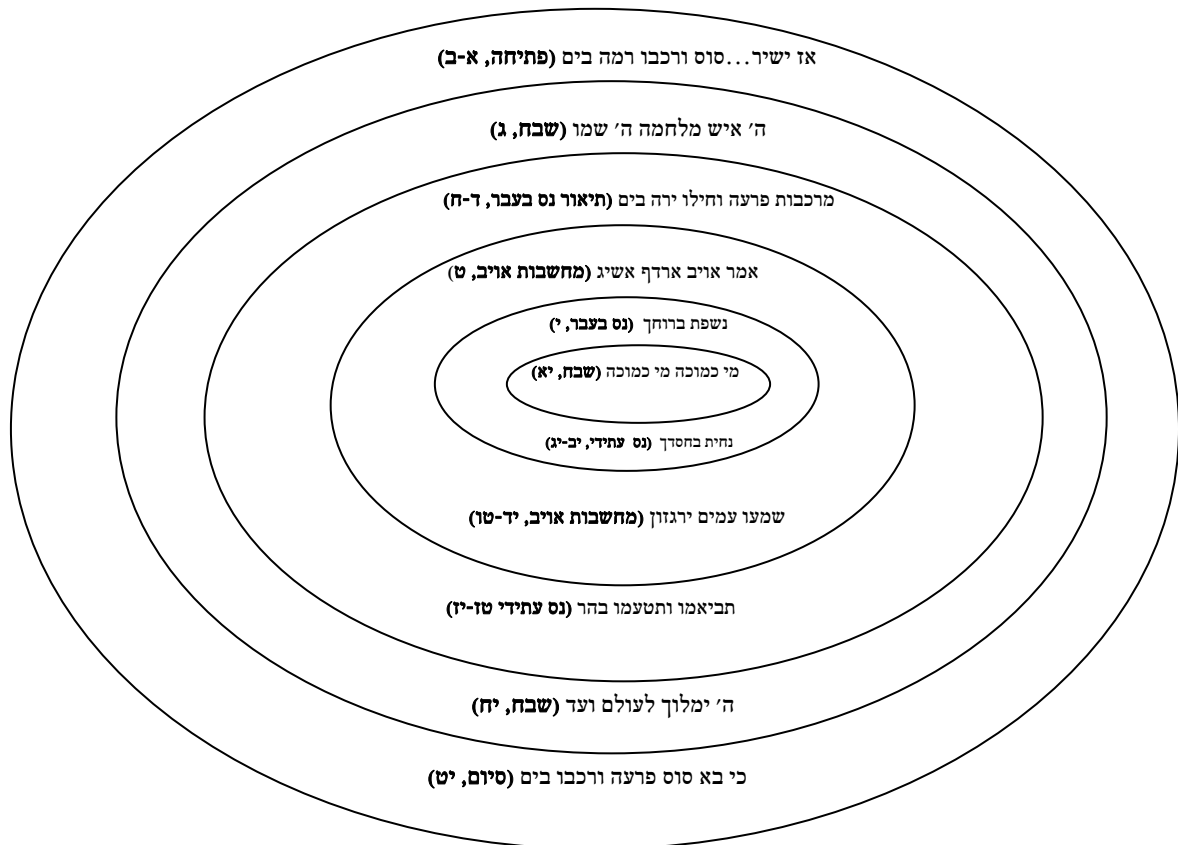
כפול העוסק בשבח לה': "מי כמ'כה באלם ה' מי כמ'כה נאדר בקדש נורא תהלת ע'שה פלא" (יא).

בכל אחד מן החלקים הנזכרים, ניתן לזהות שלושה אלמנטים:
א. שבח לה'.

ב. תיאור האירועים בעבר או אלה העתידים להיות.

ג. תיאור מחשבות האויב.

על פי חלוקה זו ישורטט המבנה של השירה כמבנה כיאסטי, בעל שתי צלעות מקבילות, שמרכזן הוא הפסוק הכפול – פסוק יא.

גם את המעבר בין לשון נוכח ללשון נסתר ניתן להסביר באותו אופן, ואף להביאו כהוכחה נוספת לשיטתנו: השירה בנויה כך, שהחלק הפותח (פסוקים א-ה) והחלק הסוגר (פסוקים יח-יט) כתובים בלשון נסתר, ואילו מרכזה של השירה (פסוקים ו-יז) כתוב בלשון נוכח.

הקבלה זו בין שני חלקי השירה יש בה כדי להשיב על הקושי הנוסף שהעלינו בדבר הסתירה לכאורה שבין "כסמו ים" לבין "תבלעמו ארץ": הפסוק המדבר על הים שייך לחלק של המים, ואילו הפסוק המדבר על הארץ שייך לחלק השני.

הרב יעקב שפירא
עפרה